

Rendkívüli Újság

Politikai, társadalmi és közgazdasági napilap.

Megjelenik mindennap, a kora reggeli órákban, vasárnap és ünnepnapokat követő napok kivételével.

Előfizetési árak:
 Egész évre 300 — L Negyed évre 75 — L
 Fél évre 150 — L Egy hónapra 25 — L

Szerkesztőség: Strada Romanului (Zrínyi-utca), kiadóhivatal: Str. Eminescu (Deák Ferenc-utca) 7. szám.

Főmunkatárs: Dr. Kremer Miklós. Főszerkesztő: Neidenbach Emil. Kiadótulajdonos: Hehs Béla.

Művelődési ünnep

zajlott le tegnapelőtt Aradon. A hálás megemlékezés áldozott az elfojtott pathosz nagy erejével a magyarszínműirodalom modern atyá-mesterének, Csiky Gergelynek, akit Pankota községe adott és Arad nevelt a halhatatlanságnak. E megejtő és megnyugtató varázsünnepnek egy-két tanulságával kívánunk foglalkozni.

Mindenekelőtt illő megelégedéssel állapítjuk meg, hogy a rendelkező hatóságok nem gördítettek akadályokat az ünnep méltóságos lefolyása elé. És ez igen jó hatást gyakorolt. Éreztük, hogy az államhatalom ellenőrző kezei a közművelődési életfolyamainak mindig több és több szabad mozgást engednek és hajlandók komolyan venni azokat a kötelességeket, amiket e tekintetben az emberi közönség előtt vállaltak. A viszhang méltó volt. A Csiky-ünnepély véges-végig a kul-

turális kapcsolatok keresésének, a népek művelődési közeledésének, a lelkek kibékülésének programját hangoztatta és gyakorolta. A vezérszólam az volt, hogy a világ betegségének csak egy orvossága van: a közművelődés segítségével az emberi szolidaritás új megalkotása. A fegyverek pihenjenek el: álljon talpra a veszélyben forgó európai civilizáció és uralkodjanak a közművelődés eszközei. Amint Janovics Jenő egy szicíliai legendával magyarázta a helyzetet, a földrengésből egyedül az oltár és örök mécses maradt lépen: a szeretet és művészet. Közöttük kell az újjáépítésnek megindulnia. Ebben a lázas munkában pedig apostoli buzgalommal akar részt venni a keleti magyarság. A biztosított jogokon állva fenn akarja tartani külön létét, de a minden kulturában rejlő egyetemes mondásokkal kapcsolatba akar jutni minden lelkek szellemi tartalmával.

Janovics Jenő sugalló erővel mutatott e feladatokra, ezért aradi szereplése jelentékeny hatású volt. Az ő személye mozgatta az aradi magyarság első közművelődési megnyilatkozását. De megjelenése már eredményeket is hozott. Ő az ábrázoló művészetet összekötő alkotó művészettel is. Nemcsak színész és igazgató, hanem író és tudós is. Önkénytelen megmozgatta tehát azokat, akik irnak és tanítanak. Az alkotás munkásai testvéri egyesülést ünnepeltek az ábrázolás munkásaival és ebből a frigyből született most az a nagy üzenet, mely e hasábról a nagy közönséghez száll: minden támogatást, minden erőt, minden megértést, minden közösséget meg kell adni nemcsak élvezetvágyból, de a közművelődési munka, keresés, akarárs parancsából a színháznak, mely a kultúra legkövetlenebb kerülete, a szöszék, ahonnan a művészet és tu-

domány igéi a közlélek közepébe jutnak.

Lapunk ismételtel rámutatott annak szükségére, hogy a színház újjászülve és megerősödve szolgálja a közművelődés elutasíthatatlan nagy érdekeit. De tisztán és világosan most látjuk ennek a nemes eszmének igazi jelentőségét, mikor a Csiky-ünnepély estéjén megnemesedve, fölfrissülve, jóvátéve, egy letagadhatatlan katarosis állapotában láttuk lelkekünket. Nem szabad elhagynunk a realitások biztos alapzatát: az élet komoly és súlyos valóság. De viszont nem szabad bukni hagyni azt a saját, külön művészi világunkat, melyet a filozóf eszméi, a szobrász márványai, a festő színei, a költő képei, a színész mozdulatai, a zenész hangjai népesítenek meg. Ez a felettünk és kívülünk lebegő világ, a mi jobb törekvéseink célja. Midőn most kitomboltak magukat az anyagi lét nyers őstőnei, az emberiség első

Csiky Gergely.

Irta és az aradi városi színház 1920. dec. 10-én tartott Csiky-ünnepélyen felolvasta Dr. Janovics Jenő.

E deszkáról, ahová én most elfogódtam lélekkel, megpróbáltatások tüzeiben acélosodott hittel lépek, az első szó a Csiky Gergely szellemének szárnyán szállt a jövőendő felé.

1885. október hó 1-én nyitak meg e gazdag dicsőségű színház kapui azzal a drámai allegoriával, amelynek szerzője Csiky Gergely volt, címe pedig: Mult és jövő.

Ennek az allegoriának, amelyet Önök ismernek, én most csak a szelleméből akarom levonni azokat a tanúságokat, melyek számunkra értékesek és drágák. Arra tanít ez az allegoria, hogy szárítsuk fel könnyeinket, néma butól lehorgasztott fejünket szegjük fel s megérve az új helyzetet, mentjük meg s ápoljuk lelkeink kincseit. A tétlen szomorúságban elsorvadunk, az összetett kezű sóhajtások középette összeroskadunk, a delibábos álmodozások, szövögetések közben elveszítjük az is, ami jog szerint mienk, aminek fejlesztése, ápolása, gazdagítása szent köte-

lességünk: Faji kulturánkat, nemzeti nyelvünket.

Emelkedjünk ki végre a zsidobadt gyász néma temetőjéből. Heggedjenek be a sajtó sebek. Munkára, serkenve éljünk a jogokkal, melyeket az új helyzetben is biztosít számunkra egy örökkön élő rendíthetetlen hatalom: a népek kultur szolidaritásának elszakíthatatlan lánc.

Nem szabad lázadást szítani s nem szabad az elégtelenség szunnyadó parázsát lángra lobbantani. Megnyugvást, békét és szeretettet kell hirdetni.

Eszmék csatáznak ezentúl vértelenül s eszmék diadalán épüljön fel a lelkek új világa, ahol nincsenek győzők és legyőzöttek, nincsenek elnyomók és elnyomottak, nincs vallási és nemzeti gyűlölködés, hanem vannak egymást szerető, egymást minden nyelven egyformán megértő embertestvérek, akik jövőbe látó öntudattal dolgoznak az emberi továbbfejlődésért, teljesedjék be a Péter apostol évezredes prófétája, mely a költő nyelvén ekként száll felénk:

Az egyén szabad
 Érvényre hozni mind, mi benne van
 Csak egy parancs kötvén le:
 Szeretet!

A történelem ítélőszéke előtt felelnie kell annak, aki nem adja meg ezt a szabadságot. Felelnie kell annak is, aki béklyót akar venni a kultúra bármely megnyilatkozására, akármiféle nyelven szólal is az meg.

Az új keretek között élő magyarságnak a megsokszorosodott munkabírással kell pótolnia mindazt, amit régebben a közhatalom erőforrása ontott feléje.

S e részben is példaként világít nekünk Csiky Gergely élete. Emberi képzeletet meghaladó az a munkabírási, amellyel kulturánkat szolgálta. Termékenysége páratlan az irodalmak történetében. Hiszen két évtizedre alig tehető munkássága alatt írt hűtödmányi cikkeket és bölcséleti könyveket, hét regényt, elbeszélést köteteket, harmincnál több szindarabot, viselte a pesti Nemzeti Színház súlyos drámaírói tisztét, fordította Shakespearet, megajándékozta a magyar irodalmat Sofokles műveivel, Plautus vígjátékáival, Taine-korszakos angol irodalomtörténetével, Ribbecknek a római költészetéről írott hatalmas alkotásával, egy sereg modern francia, angol és német szimuliró műveivel, Racine Athaliajával, írt irodalmi és tudományos esszékát. Más íróknak egész héte

való megcsiszított munka volna amennyit ő egy éjjelen át elvégzett.

Mikor a Sophokles fordítást be kellett végeznie, két hét alatt több, mint négyezer verset ültetett át magyarrá s a szép, gördülékeny verseken az elhamarkodásnak, a felületességnek még sem fedezhetők fel nyomát. A pusztá lemásolást alig tudná más ember annyi idő alatt elvégezni. Ilyen szeltes munkakör, ilyen lanckadalan munkásság s ilyen sikerek közepére csak természetes, hogy ellenségei és irigyei, mint gomba úgy teremtek. A postai-írók haragudtak reá, mert tudott görögül, latinul, franciául, németül, angolul, héberül — hallatlan — még magyarul is. A titkos drámaírók gyűlölték, mert melőz etésük okát nem tehetségük gyarlóságában, de mindíg ő benne keresték. A papok haragudtak, hogy mért nem ír egyházi jogot, mint előbb, predikáció-gyűjteményt, miért nem vezeti a processiókat, miért nem fordítja Szt. Pál leveleit, vagy Kempis Tamást? Az igaz, hogy így még talán püspök is lehetett volna belőle. A kultuszminiszter haragudott rá, hogy miért nem marad tovább is teológiai professornak Timisoart (Temesvárt), hol ötven fo-

gondja, hogy a fenyegetett civilizációt megmentse.

Kövessük az egész emberiség példáját a magunk szűk hatáskörében. Tegyük meg saját külön kötelességeinket. Emeljük tehát egyebek mellett magasra a színvonalat, hogy az igék onnét még messzebbre szálljanak. Oda, hol nemes és jóra vezető akarat születik meg belőlük. A derék szívek teli de teli közepébe.

Az esküt nem tett városi nyugdíjasok illetménye.

Megírta a Rendkívüli Ujság, hogy a belügyi államtitkárság döntött Lőcs Rezső nyugalmazott polgármester beszűntetett nyugdíja ügyében s az illetékes hatóságokat nem ugyan a felemelt, hanem a régi, a román imperium előtti nyugdíj fizetésére illetve kiutalására kötelezte, annak megállapítása mellett, hogy az önálló törvényhatósági joggal bíró városok nyugalmazott tisztviselői nem kötelezhetők állami eskü letételére.

Az államtitkárság döntését, amely e régen huzódó ügyben mondotta ki a döntő szót, ma tudatta Moldovan dr. prefektus Aradváros vezetésével. A város tanácsához intézett prefektusi átirat közli, hogy az államtitkárság a nyugalmazott polgármesternek a felemelt nyugdíjára irányuló igényét elutasította, ellenben helyt adott a teljes beszűntetés miatt emelt panasznak s elrendelte a régebbi polgármesteri nyugdíj további akadálytalan kifizetését,

rintja volt havonként s haragjában nem adott neki semmiféle állást.

Ennyi harag dacára Csiky Gergely él és dolgozott: a szívével, a lelkével, az agyával s csöppet sem törődött vele, hogy ezért az idegbénító, sorvasztó és emésztő munkaért, mely a kicsiny Magyarország kulturáját hatalmas lépéssel lendítette előre, jut neki talán annyi díjazás, mint egy segédfogalmazónak. Neki ez a lázas munka öncél volt s nem eszköz.

A magyar társadalmi drámának Csiky Gergely előtt alig-alig találjuk nyomát. Csiky töretlen uton indult, de tehetségének volt elég fénye, hogy megvilágítsa az irányt s elég ereje, hogy vágja egyszerszint az ösvényt. A Proletárok feltűnésének irodalmunkban mindenkoron megmarad az a komoly jelentősége, hogy innen fogják számítani a modern magyar társadalmi dráma kezdetét.

Csodálatos, hogy minden átmenet, minden kísérletezés, minden tapogatózás nélkül, egyszerre és föltétlen biztonsággal indítja meg a drámának ezt az új ágát.

Egy-néhány hónappal a Proletárok megjelenése után a csodálkozásából még alig ocsudó magyar közönség ámuló szeme előtt már megjelentek a Cifranomoruság képei is.

viSSzaható erővel, a beszűntetés napjától kezdődőleg, minthogy semmiféle törvényes rendelkezés nem köti a volt polgármester nyugdíját eskühöz. A prefektusi átirat végül az államtitkárság rendelkezése alapján felhívta a város vezetését, legyen sürgősen jelentést aziránt, kinek a rendelkezésre s milyen alapon történt Lőcs Rezső nyugalmazott polgármester nyugdíjának teljes beszűntetése. Aradváros tanácsa legközelebbi ülésében veszi tárgyalás alá a prefektus átiratát s teszi meg a szükséges intézkedéseket a nyugdíjkiutalás valamint a felvilágosító jelentés dolgában. A tanács ezen az ülésen foglalkozik egyben a többi városi nyugdíjasok dolgával is, minthogy a Lőcs Rezső-ügyben hozott belügyi döntés nem speciális esetre szól, hanem az érvényes az összes eskült nem tett városi nyugdíjasokra is s így a város tanácsa intézkedéseket tesz aziránt, hogy a beszűntetett nyugdíjak most visszamenőleg folyósítsanak azoknak is, akik annak idején a nem törvényes alapon kívánt eskü letételét megtagadták.

MŰVÉSZET.

Olasz primadonna hangversenye Aradon. Buccarini Gidia, a hírneves olasz hangverseny-énekesnő a téli hónapokra svédországi körútra szerződött. Északi utazásának megkezdése előtt azonban az ünnepelt művésznek ellátogat Bucuresibe s idevaló útjában Aradon és Timisoareán (Temesváron) egy-egy nagyszabású hangverseny-estét ad. Az aradi hangverseny dolgában most

A Cifranomoruság eredeti címe a »A tisztviselők« volt, csak később, a színpadi előkészületek idején változtatta meg a költő. Ez a két cím együtt világosan jelzi, hogy mi körül forog, mi a problémája, mi az eszméje az új darabnak: A magyar tisztviselő nyomorúsága.

Hogy miért változtatta meg a dráma címét, az könnyen érthető: A darab többet markolt, szélesebb alapokra van fektetve, mint amennyit a Tisztviselők cím kifejez. Nemcsak a kis- és nagyhivatalnokok bajja, nyomorúságát festi — bár ez a fő témája — hanem rámutat mindazoknak a boldog alánoknak a szenvedésére, akiknek cifra kőnős alá kell rejtőniök nagy szégyenséglük.

Az állami élenek pedig egyik legszámottevőbb, legjelentékenyebb szerve, gerince a hivatalnokok kar. Ha az sorvad, ha a beteg, vagy a megvesztegethető ösög fertőző anyaga jut hozzá, úgy nyomorékká válik az egész test. S ez teszi annyira komollyá, annyira megdöbbentően jelentékennyé a Cifranomoruság problémáját.

A Cifranomoruság után a diadalmas sikereknek sűrű és messzire világító mértföld kövei jelzik a Csiky egyre magasabbra lendülő pályáját.

Am alig tiz esz/endővel a Cifranomoruság megjelenése után

folytak a tárgyalások a rendező-cég és az olasz művészno impresszáriója között.

Dohnányi operát Irt. Budapestről jelentik: Dohnányi Ernő magyar zeneszerző operát fejezt be, amelynek tárgya a Körmives Kelemenről szóló székely népdaladából van merítve. Az opera cselekménye székeley környezetben játszódik le, Árpád vezér idejében.

Magyar mérnök a Stromoboli kráterében.

Budapestről jelentik: Még a háboru kitörése előtt történt, hogy Kirner Árpád magyar mérnök leereszkedett a Stromoboli fenekére és tudományos mozifelvételeket készített a kráter fenekén lévő lávakutak kitöréseiről. Pontosan 1914. április második felében tette meg ezt az életveszélyes utat a vakmerő magyar mérnök, akinek a színe páratlan vállalkozásáról annak idején az egész világ sajtója megemlékezett. A kitűnően sikerült felvételekkel május havában Kirner Árpád Parisba utazott és bemutatta azokat egy szakbizottság előtt, akik azután tekintélyük egész súlyával hitelesítették a felvételek tudományos értékét. Most már semmi sem állhatta volna útját, hogy a magyar mérnök filmjét az egész tudományos világ megismerhesse, ám ekkor közbe jött a világháboru, amely mint sok mindent, ezt is megakadályozta. A film ott rekedt a párisi szakbizottság fiókjában és a francia kormány, mint ellenséges állampolgárnak tulajdonát le is foglalta.

A magyértéki film így hevert tehát hat esztendőnél is tovább a párisi szakbizottság fiókjában, míg most végre a tilalmat sikerült fel-

oldatni és a Palermóban élő Kirner Árpád megkaphatta újra filmjét, amelyért készítés közben életét kockáztatta. A több mint hat esztendővel ezelőtt készült felvétel: Kirner Árpád most kiegészítette újabb felvételekkel, amelyeket ismét csak a működésben levő Stromoboli vulkánról készített és megnagyobbított filmet már egy amerikai mosi-ügynökség meg is szereste, ám Kirner Árpád kikötötte azt, hogy Magyarország számára fentartja magának a terjesztési jogot. Egyébként Kirner Árpád, aki 10 éves korában került ki Itáliába, — apja Kirner Dezső, a Grand szállítótársaság vezérigazgatója volt Palermóban — olyan szaktekintéllyé nőtte ki magát a filmesés, főként pedig a tudományos filmek készítése terébe, hogy róla a Cinematografia Italiana ed Estera című tudományos mosi-folyóirat hosszabb cikkben emlékezik meg és arcképet is közli.

Glattfelder püspök elutazása.

Glattfelder Gyula dr. megyés püspök tegnap délután befejezte látogatását az aradi római katedrális magyar főgimnáziumban s az esti vonattal visszautazott Timisoarára (Temesvárra). A tanári karral tartott konferencián a püspök teljes meglepedését fejezte ki a tanártestület működése fölött. Glattfelder dr. az értekezleten hatalmas beszédet mondott az ifjúság szellemi, erkölcsi és testi neveléséről, ebben rámutatott az intézet nemes céljaira és különleges helyzetére. A tanári kar nevében Burján János főigazgató köszönte meg a püspöknek az aradi gimnázium iránt tanúsított jóindulatát és atyai gondoskodását.

egy ködös, zimankós őszi estén, férfi korának delén, negyvenkilenc éves korában alkotó erejének teljességében, hirtelen és váratlanul kihullott Csiky megdermedt kezéből a toll s elhomályosodott a szem, mely mélyen pillant a mindennapos élet kuszált utvesztőjébe s megszünt működni az a termékeny és gazdag agy, amelyben még annyi eszme és föntség, annyi humor és probléma szunnyadt.

A költő ravatalát legszebb diadalainak színhelyén, Budapesten a Nemzeti Színház előcsarnokában állították fel. Akit életében sokszor igaztalanul és kegyetlenül bántottak, annak halála után megadták az őt megillető tiszteletet. Ugy temették el, ahogy hálás nemzet szokta nagy halottait: Egy ország gyászának komor pompájával.

Az emléke frissen és elevenen él a lelkünkben.

S a színházak, melyeket a geografia új határvonalai elszakítottak nemzeti irodalmunk középpontjából, magukra hagyatóságukban most még mélyebb szereket, még megértőbb ragaszkodással ünneplik azoknak emlékét, akiknek szelleme megvilágítja azt az utat, melyet járunk kell.

Lobogjon magasra, világítson messzire az emlékezés lángja,

melyet nemzetünk kultúránk oltárán gyújtunk s hirdesse büszkén, hirdesse diadalmasan, hirdesse áldást fakasztólag, hirdesse békeséget érlelőleg nyelvünk szépségeit, művészetünk gazdagságát, irodalmunk halhatatlanságát.

Oedipus, a szerencsétlen thebai király megöslölte s komor és vigasztaló jóslatát Csiky Gergely tolmácsolta nekünk, hogy sirja fölött meg fog enyhülni a sújtó végzet s ahová eltemetik, a szent és ismeretlen helyről, áldás fog fakadni.

Bár enyhülne meg a végzet, amely hetedik éve gázol népek millióin irgalmatlan szálajssággal, tengert dagasztva emberi vérből s bár fakadna a keleten és nyugaton, északon és délen szerte-szört sírhelyek mélyéből, hol ismeretlen holttestek százai fekszenek, szelid áldás, békeséget és megnyugvást árasztva minden nép lelkébe, kiirtva a gyűlöletet minden szívből, testvéri érzés ölelő láncával kapcsolva össze győzött és legyőzöttet, meggazdagodottat és lerongyolódottat, vigadótt és gyászban kesergőt, mindekit, bármely nyelven hirdeti is az igazságot s bármilyen ceremóniákkal imádják is Istenét.

Városi Színház

:: A színház heti műsora ::

Vasárnap d. u.: Vasgyáros.
este: Peleskei notárius (B)
Hétfő: Sarga lilium C.
Kedd: Alarcos bál A.
Szerda: Trilby B. Tompos Ella felléptével.
Csütörtök d. u.: Paraszt becsület, Bajazzók (ifusági előadás), este Iglói drák C.
Péntek: Angyalka A. bemutató.
Este: Angyalka B.
Vasárnap d. u.: Vereshaju, este: Angyalka C.

Csiky Gergely emlékezete. Szép, forró estéje volt a színháznak, mely a régi, jó, boldog időkre emlékeztetett. Orchesteres ház, lelkes, meleg közönség tanubizonyoságot tett, hogy Csiky Gergely szellemének magasztos uralma alatt áll és nem felejtette el azokat a nemes kötelességeket, melyekkel a magyar művelődésnek és magyar színművészetnek tartozik. Jól esett a színházban tolongani látnunk az aradi magyar társadalom minden rétegét. Az egyik páholyban Csiky Gergely családjának aradi tagjai ültek.

A színházi ünnep az erdélyi magyar közművelődés egyik vezető alakja, Janovics Jenő dr., a cluji (kolozsvári) magyar színház igazgatója, Csiky Gergely két kötetes életrajzának jeles írója nyitotta meg ünnepi beszédével, amelyet lapunk tárcairovában közlünk. A nagyszerű tanulmányok úgy tartalmi és alaki szépsége, mint kiváló szónoki erővel való előadása magával ragadta a közönséget. Percekig és sokszor tapsolták a függőlegesen álló Janovics Jenőt.

A prólógus után a társulat Csiky Gergely egyik legjobb társadalmi színművét, a Cifranomorságot adta elő. A színészek lelkes igyekezettel, művészetük javával áldoztak mestertük szellemének. A darab mozgalmassága, élethűsége és még eleven aktualitása megfelelő érvényre jutott. Várnay Csoma Bálint szerepében kitűnő produkált, Földes Mihály a számtanácsos, komoly és derék alakját nyugodt erővel személyesítette, Harmath Józsa bájos B. I. lát, Csige Böske tudatos asszonyt alakította finom művészetével. A karikaturákat Gyöző és Selmezy kitűnően csinálták meg. Méltó buzgósággal egészítették ki az egyébként kisebb szerepeikben Ács, Follinuszné, Benkőné, Kiss Mariska, Mészáros és Tóth Böske is, de a többiek is elárulták, hogy a mindennapi munkából kiemelkedni akarnak. A közönség halás volt. Nyílt színen is sűrűen, a felvonások végén pedig hosszan és kártalanul tapsolt. A lelkesedés derű és lelkesség lakott. Min ha érezte volna mindenki, hogy nagy esemény történt. A magyar művelődés első ünnepnapja ragyogott fel Aradon és az aradi színművészet egy válságos időszakból újra a fellendülés útjára lépett.

Vasárnapi előadások. Zsuffó ház előtt eleveníti fel a színtársulat a Peleskei notáriust, amelynek címszerepében Gyöző Alfréd egyik legbrilliansabb alakítását mutatja be az aradi közönségnek. A közkedvelt komikussal együtt a színtársulat legjobb erői lépnek fel a pompás magyar színjátékban. Délután az új szezonban még

nem játszott Vasgyáros színművet adják elő.

Sarga lilium és Alarcos bál. Az elmúlt hetekben rendkívüli sikerrel előadott Sarga liliumot hétfőn új szereposztással megismétli a színtársulat. A nagyherceg szerepét ezúttal Földes Mihály játssza és Turzó főhadnagy Barics lesz. A többi szerepek a már ismert elsőrangú kezekben vannak. Kedden a közönség által legutóbb nagy tetszéssel fogadott Alarcos bálát tüzte ismét műsorra a színház direkcója.

Az esküt nem tett vasutasok sorsa.

Az aradi vasuti tisztviselők sorsa ma véglegesen eldőlt. Az igazgatóság elvetette azt a tervet, hogy az esküt nem tett tisztviselőket katonai kényszerrel kötelezi szolgáltatásra. Egy más, békésebb megoldást kerestek s az ma sikerült is. Az igazgatóság az alantasabb tisztviselőket, mint jelentették végleg elbocsájtotta, de a főbb tisztviselőket, kiket egyelőre lehetetlen pótolni, formailag elbocsájtja ugyan, de egyben utasítja őket, hogy hivatalukat mindaddig vezessék, amíg az igazgatóság véglegesen nem menti fel őket állásuktól. Ilyen formán az aradi vasuti tisztviselők egy harmad része továbbra is helyén marad. Az igazgatóság biztosította a tisztviselőket, hogy az eddigi illetményeiket továbbra is folyósítani fogja, bár a jelen pillanatban még nem tudja, hogy

Trilby Tompos Ella felléptével. Az aradi színpadon feltűnő sikerrel mutatkozott be az elmúlt hónapban Tompos Ella urhölgy, Bauer Félix aradi ügyész felesége. A műkedvelők közül kiemelkedő nem mindennapi tehetségű fiatal urhölgy a Trilby nagy női főszerepét játszotta el és a kritika általános elismeréssel adózott fejlődő művészi képességeinek. Közkívánatra szerdán újból fellép a Trilbyben a vendég-művésznő.

milyen címen és milyen formában. Az esküt nem tett tisztviselők egyrészt Timisoarára (Temesvárra) helyezték át, de az át-helyezések szintén csak papíron történnek meg, mert a hoinapi naptól kezdve az aradi üzletvezetőség egy timisoarai (temesvári) csoport fog működni, mely az átszállított vonalak adminisztrációját intézi.

A tisztviselők tényleges át-helyezése egyébként is lehetetlen, mert a timisoarai (temesvári) üzletvezetőség oly kicsi, hogy a felemelt létszámú tisztviselői kart befogadni nem képes s a lakáskérdés is megoldhatatlannak bizonyult.

Itt említjük meg, hogy az aradi állomás forgalmi személyzetével hasonló megegyezés jött létre.

Aradi szemtanúk a bucuresti-i bombamerényletről.

A bucuresti-i bombamerényletnek két szemtanúja érkezett ma haza Aradra. A szenátus emlékeztetés sorában voltak Deteschn és Jurnák detektívek is, amikor a pokolgép felrobbant s akik a borzalmas robbanás részleteiről az alábbiakat mondták el a Rendkívüli Ujság munkatársának:

— Délután 3 óra után néhány perccel hatalmas detonáció reszkettette meg a szenátus épületét és az ülésterem pár pillanat alatt sűrű füstfelleggel telt meg. Amikor a leirhatatlan pánik kíséreléssel a menekülő emberek a színpad felé menekültek, meg tudtuk, hogy az elnöki emelvény jobb oldalán lévő ablak alatt egy óraműre járó bomba robbant fel, amely azonnal megölte az expozícióhoz legközelebb tartózkodó Radu Demeter oradeamarei (nagyvárad) püspököt. Több halálos esetet nem konstatáltak azonnal, mert Grecianu igazságügyminiszter és Spiru Georgiu szenátor akkor még éltek, de a helyszínrre siető orvosok már akkor megmondták, hogy minden valószínűség szerint ők is elpusztulnak. A hatalmas bomba bizonyára sokkal nagyobb pusztítást végzett volna, ha az ülésterem nem lépcsőzetesen

épült volna. Így azonban a bomba szilánkjai a magasban lévő pad-sorokig nem hatoltak el, hanem csak a legalsóbb sorból szedték el a dozataikat. Érdeklődtünk az azonnal megindult nyomozás részleteiről és megtudtuk, hogy még a szerdai ülés előtti napon is kömüvesek dolgoztak az ülésteremben, a kik ott javítási munkálatokat végeztek. A rendőrségnek az a gyanúja, hogy ezek a kömüvesek tudtak a merényletről és összeköttetésben állottak azokkal, akiknek érdekében állott a szenátus ülése alatt bombarobbanást előidézni az ülésteremben. Mint érdekességet említjük meg, hogy kétszáz bucuresti-i detektív nyomoz a borzalmas bombarobbanás részleteinek kiderítésére és a tettesek kézrekerítésére.

A lakókra háritják a mellékes lakói díjakat.

Ma délután az aradi lakáshivatal lakbérmegállapító bizottsága Seress Ferenc táblabíró elnöklete alatt plenáris ülést tartott, melynek keretében letárgyalták a mellékes lakói díjaknak a lakókra való áthárítását. Az ülés elején Seress táblabíró bejelentette, hogy vizdijra vonatkozólag a határozathozatal tárgyalatlan, mert a város ezt már szabályrendelettel elintézte. A szemétkihordás, kéményseprés és egyéb díjakra vonatko-

zólag a bizottsági tagok egységesen úgy határoztak, hogy a lakásigazolványok kiadása mellett létrejött bérleti viszonyoknál, amennyiben a felek között megegyezés nem lenne erre nézve, a lakószobák, személyek és a kémények számának arányában ezeket a díjakat a bizottság fogja a lakókra arányos felosztás mellett áthárítani. — Hosszu vita következett ezután, hogy ugyanez alkalmazható-e a régi lakásoknál is, ahol a lakóknak szerzett jogaik vannak? Erre vonatkozólag négy szótöbbséggel úgy döntöttek, hogy a fenti költségmegállapítások a régi bérleteknél is alkalmazhatók. A határozatról értesítik a járásbírószágon működő lakbérleti bizottságot, hogy egységes eljárás szempontjából az ottani bizottsági tagok hasonló megállapodást létesítsenek. Addig, amíg erre vonatkozólag a járásbírószágon nem határoz, a lakáshivatal nem fogja tárgyalni a mellékes díjaknak a lakókra való áthárítása ügyében beadott kérelmeket.

Amerikába szökött aradi szélhámos bűnlajstroma.

A pénzbecserélés alatt Opre Mihály aradi földbirtokos 60.000 koronát adott át Török Géza aradi ügyvédi irnoknak azzal, hogy azt valahogyan jelentse be és eszközölje ki a beváltását. Török a vállalt kötelezettség teljesítése helyett a pénzzel együtt megszökött Aradról. Az érdekeny megkároított földbirtokos feljelentésére az aradi rendőrség megindította a nyomozást és ennek folyamán néhány nappal ezelőtt a Deteschn-csoport két detektívje Bucurestibe utazott, hogy az állítólag ott tartózkodó szélhámos ügyvédi irnokot letartóztassa. A két detektív azonban már későn érkezett meg Bucurestibe, mert megtudták, hogy időközben Török Géza saját és állítólagos felesége számára amerikai utlevéletet szerzett és mindketten el is hagyták Románia területét. A detektívek Bucurestiben beszerezték a megszökött aradi ügyvédi irnok egész bűnlajstromát, amelyben bőségesen vannak képviselve különféle szélhámosságok. Török a feleségével a Central Hotelben lakott.

Állandóan nagy lábon élt, mert az Opre-től ellopott 60.000 koronán kívül ezerféle módon tudott pénzt szerezni. Kijárásokra vállalkozott busás díjazás mellett, de kötelezettségeinek soha sem tett eleget. Hamisított svájci utlevéleket hozott forgalomba, darabját 1500 leiert árusítva a hiszékeny embereknek. Azonkívül állandóan nagyban kártyázott és törzslátogatója volt a lóversenytereknek. Végül, amikor mindenütt balsors üldözte, nem utolsó sportját képezte a Bucurestiben időző aradiak megpumpolása. A ravasz ügyvédi irnok egész sereg aradi-tól csalt ki kisebb-nagyobb összegűt sátrankozásával és pana-

száival. Opre Mihályon kívül Bársony Andor aradi kereskedő is feljelentést tett a rendőrségen Török Géza ellen, akinek nagyobb összeget adott át árubevásárlásra, de a magát nagy befolyásának hirdető ügyvédi írnok az árukat sem szállította le és a pénzzel sem számolt el.

Janovics Jenő dr. ünneplése.

Külsőségeiben pompázatos, hangulatában nemes és nagyszzerűen sikerült bankettel ünnepelték pénzekben este Arad magyar társadalma, színészei és magyar újságírói a Csiky-est vendégét, Janovics Jenő dr.-t. Az ünnepi estében, amelyen mintegy nyolcvanar vettek részt, Szendrey Mihály az aradi színészet, Krenner Miklós dr. az aradi újságírók, Vas Gusztáv az aradi Kölcsey-Egyesület nevében köszöntötte Janovics Jenőt, aki gyönyörű, magasan szárnyaló, eszmékben és lelkesedésben gazdag beszédben szögezte le az erdélyi magyar társadalom kötelességeit és azt a szoros kapcsolatot, amelyben az erdélyi magyar színészetnek és újságírásnak a kultúra szolgálatában munkálkodnia kell.

A népszövetségi tanács hatásköre

Genfből táviratozták: A népszövetség az argentiniai javaslatokat az illetékes bizottság elé utalta, azután tárgyalás alá vette Viviani (Franciaország) és Rowel (Canada) együttes jelentését a népszövetségi tanács és a népszövetségi gyűlés viszonyával. Elénk vita keletkezett, mert két áramlat küzd egymással, az egyik az erősbbik, amely a népszövetségi teljesülésnek nagyobb jogkört szeretne biztosítani és a másik álláspont pedig a népszövetségi tanácsot a gyűlés fölébe akarja rendelni, mert a tanács állandó testület, míg a gyűlés évente talán mindössze csak egy hónapig van együtt. Az első álláspontot, Robert Cecil képviselte.

Ez a hatásköri vizsálya a népszövetségi tanács és a népszövetségi gyűlés között különösen német szempontból nagyjelentőségű s pedig azért, mert a német birodalmi kormány a német gyarmatok ügyében jegyzéket intézett a népszövetséghez.

Ki volt a magyarországi első forradalom árulója.

Budapesti tudósítónk jelenti, hogy annak idején nagy feltűnést keltett Szabó László dr. egyetemi magántanár »A bolsevizmus Magyarországon« című könyve, amely megállapította, hogy az 1919 június 24-iki ellenforradalmat Paczor Győző ezredes el-

árulta Kun Bélának s emiatt történt az ellenforradalom véres letörése. Paczor sajtópórt indított Szabó dr. ellen, a mai tárgyaláson azonban a felek kibékültek. A fő tárgyalás során ugyanis a Paczor Győző jelenlegi védője az ezredes által előterjesztett bizonyítékokból Szabó László dr. arról győződött meg, hogy a Vörös Újság alaptalanul írta meg 1919 július 12-iki számában, hogy Paczor ezredes a június 24-iki ellenforradalomról jelentést tett akkori felettes hatóságának. Ennélfogva Szabó László dr. sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy könyvében Paczor ezredest nevezte meg az ellenforradalom árulójaként.

H I R E K.

— Az esküt nem tett városi tisztviselők. Robu János dr. polgármester aláírásával az aradi számvevőség ma rendeletet kapott, amely a következőképpen hangzik: Felhívom a számvevőséget, mutassa ki a napidíjas írások kivételével mindazon városi alkalmazottakat, akik rendszeresített állásokban vannak, nyugdíj jogosultsággal bírnak és ezeidig hivatali esküt nem tettek. A polgármesteri rendelet célja a városi tisztviselők státusának az új szervezési szabályrendelettel kapcsolatos rendezése, mert mint ismeretes, az érvényben levő törvények úgy rendelkeznek, hogy a tisztviselők csak a hivatali esküt letétele után kaphatják meg a megállapított illetményeiket.

— Kiknek kell jelentkezni a katonaugyosztálynál. Az aradvárosi katonaugyosztály hivatalosan közli, hogy december 16-án csupán az 1900 évben született hadkötelesek tartoznak jelentkezni a már publikált hirdetmény szerinti időben és sorrendben. A hadköteleseknek iskolai bizonyítványt kell magukkal vinniük, az idegen illetőségűeknek ezen kívül születési anyakönyvi kivonatot is. Mindazok, akiknek felmentésre van igényük, igazoló iratokkal tartoznak a bizottság előtt megjelenni. Ez új rendelkezés következtében az 1901. és 1902. évben született hadköteleseknek ez idő szerint nem kell jelentkezniük.

— A városi tanítók leikülbözet. Az aradvárosi tanítók annak idején még kérelemmel fordultak a város vezetőségéhez, hogy a többi városi tisztviselőkhöz hasonlóan ők is részesíttessenek leikülbözetben, még pedig 1920 április 1-től augusztus elsejéig terjedő időre. A tanács egyik legutóbbi ülésében foglalkozott ezzel a kérelemmel és kimondotta, hogy a leikülbözet a tanítókat csak két hónapra illeti meg. A tanácsi határozat ugyanis úgy szól, hogy az elemi és polgári iskolai tanítók csak június és július hónapra tarthatnak leikülbözetre igényt, mert a közgazdasági tisztviselőket a két hónapot meghaladó időre eső leikülbözetet kormányhatósági jóváhagyás reményében csak előlegképen kapták s ezt az előleget esetleg, amennyiben a kormány nem akceptálná a város vezetőségének intézkedé-

sét, vissza is kell fizetni. Fölösleges terhek elkerülése végett a város vezetősége tehát úgy döntött, hogy a két hónapi leikülbözetet adja csak meg s ennek fejében az elemi iskolai tanítóknak 15621 korona 52 fillér, a polgári iskolai tanároknak pedig összesen 8543 korona 25 fillért utalványozott ki június és júliusi leikülbözet címén s egyben utasította a városi pénztárt, hogy a fenti összegeket 1:2 arányban leiertékben fizesse ki a tanítóknak.

— A felekezeti tanerők eskütétele. A clujai (holozvári) közoktatási rezsztortól újabb rendelet érkezett Aradra, amely az előbbi intézkedést hatályon kívül helyezve, az eskütétel terminusát február 1-re halasztotta el.

— Az aradvárosi földök szétosztása ellen a kitűzött határidőig 192 felebbezés érkezett be, amelyeket ma tett osztályozás alá a Lucaciú Lajos elnöklote alatt működő helyi bizottság. A panaszoikat a bizottság kellő referátummal ellátva az aradvármegyei agrárbizottsághoz terjeszti föl, amely mint másodfoku fórum dönt ez újabb földigénylések dolgában. A földosztással kapcsolatosan komoly problémája a város vezetőségének a régi bérlok kártalanítása, amely most, hogy a földök szétosztása megtörtént, teljességgel ak ualíssa vált. Aradvárosának, mint ismeretes, közel 300,000 lei bevétele volt a városi földök bérletéből, ezzel szemben a kényszerbérletek árából mindössze körülbelül 160,000 lei folyt be a város pénztárába, úgy, hogy egy 120—130 ezer leies differencia állott elő Arad terhére. E bérletösszegek kifeizése éppen e tekintélyes összegekitevő különbözet miatt is súlyos gondot okoz a város vezetőségének annál is inkább, mert mint ismeretes, Arad pénzügyi mérlege igazán nem mondható rózsásnak.

— Az aradi népszámlálás eredménye. A tegnap befejeződött népszámlálás összeirási ivet a negyvenkét bizottság ma délelött be-terjesztette Sztojka adóhivatali főnöknek, a népszámlálás vezetőjének, aki még a mai napon elrendelte a kimutatásban foglalt adatok rendezését és összegezését. — Az összesítés munkáját a városi adóhivatal végzi s az, tekintettel a jeletősen nagy anyagmárazra, előreláthatólag csak 5—6 nap múlva készül els csak a most következő hét végéfé válik ismeretessé az aradi népszámlálás pontos és végleges eredménye.

— Az állategészségügy romlása. Az utóbbi időben az állategészségügy annyira hanyatlott, hogy az állati ragályos betegségek már nem járványszerűen lépnek fel, hanem állandó jelleggel öltöttek. Sertésvész, szájl- és körmofájás, juhhimlő, baromfikolera mindenütt szedi áldozatait. Oltásról, zárlatról szó sincs. Sokan megpróbálkoztak a járványos bajok ellen a bucaresti-i oltóanyaggal védekezni, cz azonban az esetek túlnyomó részében rossznak bizonyult. A mind nagyobb mértéket öltött veze-delem leküzdésére az Erdélyi Gazdasági Egyesület szándékozik akciót indítani.

— Huspácoláshoz salétrom kapható Földes gyógszertárában.

— A III. oszt. kereseti adó folytatólagos tárgyalása folyó év december hó 13-án a következő sorrendben fog történni: Jéger József, Kormon Gyula darálómalomtulajdonosok, Kuzmann Il-lés cserepes mester, Czrnity Péter és neje cserépkereskedő, Cziegler Izrael és társa cséplő-gép tulajdonos, Berán Mihály, Burnácz Mihály, Medve Imre, Esztera Lajos, Kosztin Flórián, Végh Sándor, Boros József, Márton János, Till József, Ádám István, Tóth Sándor, Adusz Ber I, Foltysán Tódor, Krizsán Dező, Merkli János, Pintér Sándor, Szász Pál, Tóth János, Kovács Sándor, Pinteá János, Krizsán József, Peró Tivadar, Szivollis János, Takács József csizmadia, Grosz Herman cipőkereskedő, Pilc Irma, Fock Gáborné derékfűző készítő, Hegedüs Gyula disztribúru kereskedő, Aponyi Károly és Gyula, Berger Albert, Hegedüs Gyula, Goldmann Sándor, Klein Sándor, Meisel és Adler, Schrod Istvánné, György Menyhért, Halpern Miksa, Hoffmann Antal, Pick Ernő és társa, Lissen Sándor, Vándor Sándor, Braun Bernát, Berán Béla, Lantos József, Német István, Pinteá János, Tabajdi Nővérek, Vándor Sándor, Porter Lipót, Fodor Vilma, Hartmann Henrikné, Kertész Dező, Müncz Márton, Deutsch Lajos, Friedmann és Társa, Kell Rezső, Krausz Lipót, Lengyel Tivadarné, Lineberger Károly, Böhm Béla, Posch Alajosné, Szénási János, Somló Miksa, Wadovszki Gusztáv, Winernitz Jenő, Láng Illés, Kormos Zsigmond, Malovits Adél divatkereskedők, Ingusz Izidor dobozkészítő, özv. Megyeri Józsefné, özv. Hammerschlag Lipótné, Bauer Gyula, Mandl Ignác, Márki Klóild, Multas és Szalai, Steiner Mártonné, Vidor József, Ungár Rózsi, Einwag Róza, Tapolcsányi Gézáné dohánytőzsdé, Szabó György és társa, Ordelt László, Lázár Ernő és társa, Hanzu Nestor, Vass Sándor drogeria tulajdonosok.

— Ardrágitásért elítélt könyvkereskedő. Az aradi törvényszéken működő arellenőrző bíróság ma délelött foglalkozott Pichler Sándor aradi könyvkereskedő ellen beadott feljelentéssel. A könyvkereskedőt azért jelentették fel, mert könyveket adott el feltűnően magas áron. A bíróság előtt Pichler azonnal védekezett, hogy üzleti körutja alkalmával, amikor a könyveket bevásárolta, váratlan akadályok következtében több nappal meg kellett hosszabbítani távolmaradását és az erre az időre eső tulkiadásokat számlította be a könyvek árába. A bíróság nem fogadta el a könyvkereskedő védekezését és Pichler Sándort 300 lei pénzbüntetésre ítélte. Pichler Sándor az ítéletben megnyugodott.

— Leichner fott pudér, Jes pudér, Lady, Monsecret puderek Dr. Földes gyógszertárában.

— Agyonverték a haragosukat. Vadállatiás kegyetlenséggel végrehajtott gyilkosság történt tegnap az aradmegyei Agris községben. Biszorka György és Oprea Onuc botokkal addig kinozták és verték haragosukat, Filippás Pávelt, amíg a szerencsétlen ember szemük előtt kimúlt. Az esetről a községi előljáróság szük-szavú jelentése számol be az aradi ügyészségnek, ahol megindították a vizsgálatot.